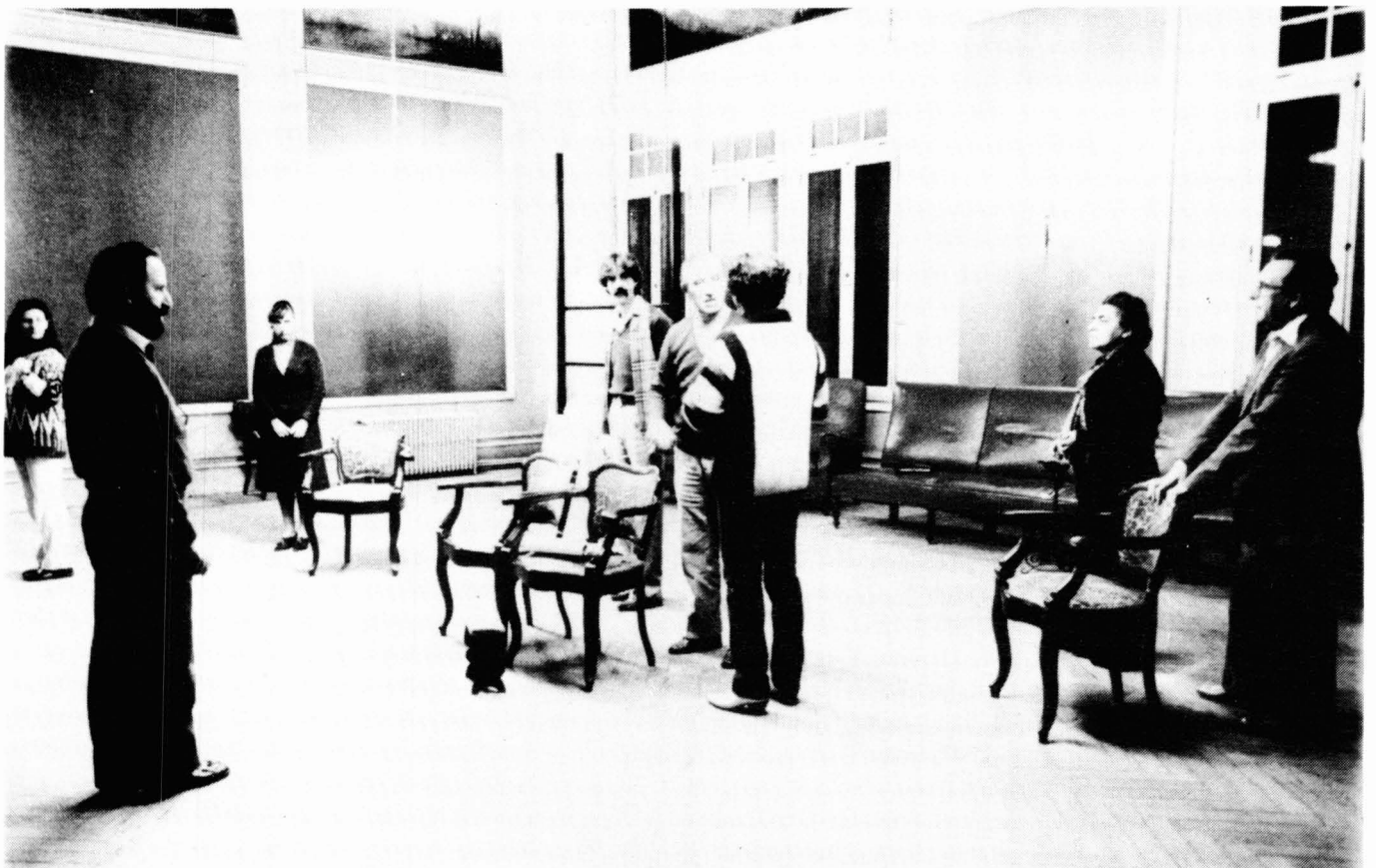

*Parlament llegit dia 15 de gener en el Teatre Principal de Ciutat
abans de l'estrene de "La importància de tenir un siurell".*

per MIQUEL ÀNGEL RIERA

FOTOGRAFIA: PERE BRU

Assaig de "La importància de tenir un siurell".

Senyores, senyors, bon vespre a tots:

Quan, fa uns dies, una veu amiga me va fer arribar, de part de les autoritats del Consell, la petició i encàrrec de presentar aquest acte d'homenatge a l'escriptor Llorenç Moyà, me vaig sentir afalagat, però vaig contestar que m'ho volia pensar uns dies. Quan ja no era a temps a no haver-ho dit, vaig pensar que, tractant-se d'una persona tan clara com Llorenç Moyà, d'un tan insubornable defensor de la nostra llengua i la nostra cultura com ell era, la meva vacil·lació constituïa tot un despropòsit. Però aviat vaig entendre que, si l'havia tenguda, no era ni per qüestió de peresa ni perquè sentís cap recel a sortir, aquí, a bescanviar unes paraules amb vostès. Era una raó molt més profunda la que em condicionava. Tots quants hem sobrepassat l'edat a la que el Dant hi situava la meitat del camí de la vida, hem assistit a infinitat d'actes d'homenatge que, en el fons, ben en el fons, no eren sinó una manera elegant de llevar-se algú de davant, actes que eren una despedida irreversible i que significaven una cosa semblant a dir-li, a l'homenajat, una cosa així: "Ens hem posat d'acord per a deixar, tots a la mateixa hora, les nostres importantíssimes ocupacions per venir a fer-te aquesta torrentada de cas, a canvi de no estar obligats a haver de pensar més en tu". Homenatges que són un adéu, l'acceptació d'una pèrdua, una manera de posar una fita, partir de la qual poder establir totes les distàncies.

Si ara som aquí és perquè estic convençut, podria dir que existencialment convençut, que aquest que avui retem a Llorenç Moyà és un altre tipus d'homenatge. Particularment, puc assegurar que jo no he vengut aquí a dir-li adéu. Esper que vostès tampoc. La nostra cultura, tan plena de cicatrius i no totes elles antigues, pens que no es pot permetre luxes com el de dir adéu a un escriptor com Llorenç Moyà. Ben al contrari, pens que si aquest acte d'avui ha de tenir un significat vàlid, ha de ser el d'assumir-lo definitivament, de fer d'ell un patrimoni del poble, de posar-lo a ser viu dins la nostra història. Fins aquella tarda del mes d'octubre passat, quan morí tal com sempre havia viscut, és a dir, sense molestar ningú, quan llegíem un llibre seu o presenciàvem la representació escènica d'una obra seva, el que fèiem era, estrictament, llegir o veure una obra de Llorenç Moyà. Ara han canviat les coses. Des d'ara, el mateix fet consistirà a mantenir contacte amb un capítol de la nostra cultura que va incorporar un home bo que nomia Llorenç Moyà. La situació és molt distinta i cal que la tinguem molt en compte, perquè és un fet transcendent. Mentre ell era viu, la seva obra li pertanyia de ple i la podia fer créixer, modificar, fins i tot destruir. Ara, quan ja no ho és, viu de cos, aquesta obra que era seva ens pertany a nosaltres. Senyores, senyors: cal que en facem un bon ús.

No sé si s'han aturat a pensar mai en què consisteix, exactament, un homenatge. Per a mi, equival a sacsejar una persona en l'intent de treure de dins ella la seva millor ressonància, el més autèntic de la seva personalitat. És com fer sonar una vidriola a cau d'orella, a fi de fer cantar el petit tresor que hi ha dedins. O com moure amb la mà una mata d'alfabaguera i fer-li escampar la maravel·la de les seves flaires. Jo, en aquest sentit, he sacsejat, dins mi, la personalitat humana i literària de Llorenç Moyà, i m'he quedat tan ple de ressonàncies que, inventariar-les, és tasca que ultrapassa tant la meua capacitat com la d'unes paraules que hauran de ser necessàriament breus.

Si la nostra cultura és, com crec, com sé, viva, i viva la preocupació i la diligència dels qui en són regidors, no haurem d'esperar massa a poder disposar d'una edició definitiva i completa de la seva obra, bona part d'ella encara inèdita. Llavors serà el moment per a què, els qui en saben, analitzin en profunditat la creació literària de Llorenç Moyà. Quan això succeeixi i es reconsideri, des d'una visió global que permeti un seguici més aclaridor, aquesta obra de tota una vida, és ben possible que, endemés de descobrir-hi valors que ara potser queden desapercebuts, s'hagin de retocar uns criteris, s'hagin de substituir algunes etiquetes. Simple qüestió de matisos, tal volta, però és que l'escriptura de Llorenç Moyà està, precisament, molt estructurada a partir dels matisos.

Pens que si improvisàssim una enquesta de carrer, o ara mateix, aquí, entre vostès, en base a preguntar què era, literàriament parlant, Llorenç Moyà, la resposta seria aquesta: "un poeta barrocc". Jo també ho hauria contestat fa just quinze dies, referint-me, com vostès, a la característica que el marcà a partir de la seva primera època creativa. Però, ara, a partir de lo que m'ha semblat veure clar fent-ne una relectura, contestaria una altra cosa. Diria que Llorenç Moyà era un escriptor rococó. Un cas únic dins les nostres lletres, aïllat, sense antecedents ni deixebles, d'escriptor rococó. El barroquisme literari, segons me sembla entendre, es caracteritza per un arabesc conceptual, per un entorciment de la frase que obliga el lector a tornar damunt ella, tot sovint més d'una vegada, si es vol assimilar el contingut sense deixar, desateses, importants barballeres. I me sembla veure clar que Llorenç Moyà, fins i tot el de les primeres obres, partia d'una estructura expressiva totalment planera. Lo que passa es que l'ornamentació verbal era tan abundosa, tan rica i rutil·lant que, del contacte, el lector en sortia una mica encegat i les transparències que existien a la base es perdien rera aquella vegetació de paraules verament luxuriant. El problema el presentava la decoració de la frase, no cap tendència d'ella a fer meandres. I encara m'atreviria a anar més enfora i diria que no just era rococó una part de la seva obra, sinó que ell mateix era, bàsicament, un personatge rococó. Barrejant ara obra i personalitat, ¿no era rococó pur aquell estil ornamental, aquella amorosa atenció envers l'escenografia, aquell afrancesament divuitesc, aquella afició als salons literaris, aquella ocasional adequació de la paraula a funcions estrictament decoratives? ¿I aquella gentilesa, aquella educació seves, per desgràcia tan poc comuns? Un gran poeta francès, Paul Valéry, referint-se al temps d'apoteosi del rococó, escrivia que "fins i tot pel carrer, la cortesia era extremada". En sentir dir això, si aclucam els ulls un moment, ¿no sembla que ens han parlat d'ell, no ens envesteix la sensació de veure'l, fet una ombra discreta, a hora d'entrellums, sortint a estirar les cames pels carrers de Ciutat?

Un gran mèrit de Llorenç Moyà és, per a mi, que quan el moment històric així li ho demanava, va saber sortir del seu palau napoleònic i posar el seu fabulós domini de la llengua al servei de lo popular. No hagué de patir massa per a establir aquesta vinculació. Si rellegim la seva obra primerenca, comprovarem que lo popular ja hi treia ulls a les totes, establint ja un punt de partida que aleshores no es podia preveure que acabàs germinant d'una manera tan esponerosa. Però la realitat és que aquella allau de cultismes que li valgueren fama de barrocc, a poc a poc anaren donant pas a una vessant popular i popularista dins la qual, els darrers anys, semblava sentir-se molt ben instal·lat. El que no va fer mai és abaixar el to, deixar-se vèncer per la temptació de lo populatxer..., i deixar de ser En Llorenç Moyà, senyor de la paraula. Ben al contrari, fins i tot quan escrivia poesia, amb vocació d'efímera, per a ser publicada al diari, mai va deixar de ser el prodigiós orfebre del llenguatge, i així aquelles gloses amb les quals, segons deia, xafardejava enfront de la realitat, —seria molt important salvar-les—, estaven estructurades

com una fórmula matemàticapura. Qui sap, cal considerar, si aquesta vessant popular de la qual en són bona mostra els entremesos que veurem tot seguit, qui sap, dic, si l'havia cercada sempre, si l'havia desitjada des d'un principi i se sentí mansfermat per una època en què les coses semblaven no sonar gaire bé si es deien d'una forma massa planera.

Que descansi en pau l'home anomenat Llorenç Moyà, enamorat de la llibertat i de la nostra llengua. Que descansi ell en pau, però que no hi hagi un moment de repòs per a la seva obra, que volem veure viva, sacsejada, fins i tot controvertida. Ell mereix aquest descans després d'haver enriquit el nostre poble amb una aportació singular. Mentre la seva obra fa la seva vida, emancipada ja de la seva tutela, serà ben viu dins el record qui, com ell, va fer de l'existència una apoteosi de les bones formes. També a l'hora de la seva mort. Ultrapassà la vida com qui apaga un llum, sense un sol gemec, sense dir una paraula. A un poema de *Polifem*, un llibre seu editat la primavera passada per l'Ajuntament del meu poble, Manacor, hi ha un fragment que, per acabar, voldria llegir. Hi parla de la terrible solitud de l'home enfront de la mort i de fins a quin punt les paraules, aquell instant suprem, no serveixen de res. Esfereeix pensar que l'escrigués des d'una premonició de com havia d'ocórrer la seva, ara que sabem com li arribà. Diu així:

*Seré ben sol... Ho diuen molts de llibres
i els homes savis. Quan s'acluqui el viure,
quan la corrent del temps vermell s'aturi
i s'obri davant mi l'altra existència,
que avui em sembla negra i palplantada
com l'ampla boca d'un avenc, de sobte,
donant un salt, cauré des de la torre,
que he habitada entre plors i riallades,
dins un vall silent. Arbres i núvols
elevaren un fons de cortinatges
perquè sobre ells encara més hi brilli
l'altre Interlocutor. I allà, amb la testa
ben descoberta, amb la pupil·la encesa
de feredat, veuré sorgir el Misteri
i se'm farà entenent. Ni una paraula
ja no em caldrà, perquè Ell, d'una mirada,
em farà veure el meu passat: minúcies
que no em quedaren al cervell; proeses
que, si el meu llum intern les rebutjava,
les estimava el meu instint...*

Fins sempre, Llorenç Moyà. Que des del teu cel, on potser encara hi bellugueja algun angelet daurat enmig de núvols com de sucresponjat amb volutes de cornucòpia, te sigui donat veure'ns, aquí baix, reunits després d'haver deixat les nostres importantíssimes ocupacions, i entenguís clar que la nostra conducta de ser aquí, convocats pel teu nom, significa exactament que desitjam que existeixis molt.